

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
BAUDŽIAMOJO KODEKSO 42, 67, 72³ IR 153 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 342 IR 357
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 589
STRAIPSNIO PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 98² STRAIPSNIU ĮSTATYMO
BEI
LIETUVOS RESPUBLIKOS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS PAGRINDŲ ĮSTATYMO Nr. 1-
1234 50 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 67, 72³ ir 153 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – BK projektas), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 342 ir 357 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – BPK projektas), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 98² straipsniu įstatymo projektas (toliau – ANK projektas) ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. 1-1234 50 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – VTAPI projektas) parengti dėl šių priežasčių:

1. Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos išanalizavęs 2022 m. sausio 1 d.–2022 m. gruodžio 31 d. pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 153 straipsnio „Jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas“ duomenis konstatavo, kad 46 proc. vykdytų ikiteisminių tyrimų tvirkinamieji veiksmai nepilnamečio atžvilgiu buvo atlikti prieš du ar daugiau asmenų arba tvirkinimo veiksmai buvo atliekami ilgą laiko tarpą (bent 3 mėn.).

2. 2020 m. lapkričio 5 d. buvo patvirtinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 67 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 72⁴ straipsniu įstatymo Nr. XIII-3353 pakeitimai, kurie įtvirtino papildomą baudžiamojo poveikio priemonę – įpareigojimą pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą – asmenims, kurie padarė atitinkamas nusikalstamas veikas¹. Paskyrus įpareigojimą pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą ar išvykimą iš jos, iki teismo nustatyto termino pabaigos asmuo, planuodamas pakeisti gyvenamąją vietą ar išvykti iš gyvenamosios vietos ilgiau kaip septynioms paroms, privalo ne vėliau kaip per tris dienas nuo išvykimo pranešti apie tai policijos įstaigai, kurios teritorijoje yra asmens gyvenamoji vieta iki jos pakeitimo. Šio įstatymo pakeitimu reglamentuota baudžiamojo poveikio priemonė neužtikrina visapusiškos kontrolės.

3. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 30 straipsnis numato darbo su vaikais apribojimus ir draudžia asmenims įsiteisėjusiu apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu pripažintiems kaltais už seksualinio pobūdžio nusikaltimus dirbti ar užsiimti savanoriška veikla paslaugas vaikams teikiančiose įstaigose, įmonėse ir organizacijose, taip pat, jeigu darbas, savanoriška ar individuali veikla tiesioginiais ir reguliariais kontaktais yra susiję su vaikų auklėjimu, mokymu, priežiūra ar jų

¹ BK 149 str. 3 ir 4 d. (nepilnamečio ar mažamečio asmens išžaginimas), 150 str. 3 ir 4 d. (nepilnamečio ar mažamečio seksualinis prievartavimas), 151 str. 2 d. (nepilnamečio asmens privertimas lytiškai santykiauti), 153 str. (jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas), 157 str. (vaiko pirkimas arba pardavimas), 162 str. 1 d. (vaiko išnaudojimas pornografijai), 307 str. 3 d. (pelnymasis iš nepilnamečio asmens prostitucijos), 308 str. 3 d. (nepilnamečio asmens įtraukimas į prostituciją) ir 309 str. 2 ir 3 d. (disponavimas pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojami vaikai ar mažamečiai vaikai)

saugumo užtikrinimu. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, ne visų savivaldybių įstaigos kreipiasi dėl Įtariamųjų kaltinamųjų ir nuteistųjų registro (toliau – ĮKNR) pažymos išdavimo (vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 30 straipsniu ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 48 ir 5¹ straipsniais), t. y. neįgyvendina minėto įstatymo reikalavimų dėl duomenų apie asmenį tikrinimo: 2018 m. gauta prašymų – 1396, iš jų fizinių asmenų prašymų – 833, įstaigų prašymų – 563; 2019 m. gauta iš viso prašymų – 2859, iš jų fizinių asmenų prašymų – 1669, įstaigų prašymų – 1190; 2020 m. gauta iš viso prašymų – 2941, iš jų fizinių asmenų prašymų – 1776, įstaigų prašymų – 1165; 2021 m. gauta iš viso prašymų – 3697, iš jų fizinių asmenų prašymų – 1998, įstaigų prašymų – 1699; 2022 m. gauta iš viso prašymų – 3919, iš jų fizinių asmenų prašymų – 2574, įstaigų prašymų – 1345. Taip pat dėl ĮKNR pažymos nėra kreipiamasi ir tuo metu, kai asmeniui yra išduodamas individualios veiklos pažymėjimas, o fiksuojama tik mokestinės veiklos pradžia / pabaiga. Konstatuotina, kad asmenys su įsiteisėjusiu apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu pripažinti kaltais už seksualinio pobūdžio nusikaltimus nėra griežtai kontroliuojami ir turi galimybę įsidarbinti ar vykdyti veiklą, susijusią su paslaugų vaikams teikimu. Taip pat nėra nenumatyta administracinė atsakomybė darbdaviams, kurie netinkamai vykdo ar nesilaiko Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 30 straipsnyje numatytos darbo su vaikais apribojimų tvarkos.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, ir siekiant apsaugoti vaikus nuo nusikalstamų veikų ir seksualinio smurto, siūloma įteisinti prievolę asmenims su įsiteisėjusiu apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu pripažintiems kaltais už seksualinio pobūdžio nusikaltimus per nustatytą laiką pranešti Valstybinei darbo inspekcijai prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Inspekcija) apie darbo vietos pakeitimą, kartu nustatant administracinę atsakomybę darbdaviams, kurių atžvilgiu bus nustatytas darbo su vaikais apribojimų tvarkos netinkamas vykdymas ar nesilaikymas, taip pat nustatyti asmens baudžiamąją atsakomybę už sisteminius tvirkinimo veiksmus daugiau nei vieno nepilnamečio atžvilgiu arba atliekamus ilgą laiką tarpą.

Siūlomų įstatymų projektų tikslas – nustatyti papildomas priemones, galinčias prisidėti prie efektyvesnės rizikos grupės asmenų, teistų už nepilnamečio ar mažamečio asmens išžaginimą, seksualinį prievartavimą, nepilnamečio asmens privertimą lytiškai santykiauti, jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimą, taip pat už kitas nusikalstamas veikas, susijusias su vaiko seksualiniu išnaudojimu, vaikų pornografija ar prostitucija, t. y. už vaiko pirkimą arba pardavimą, vaiko išnaudojimą pornografijai, pelnymąsi iš nepilnamečio asmens prostitucijos, vaiko įtraukimą į prostituciją ar disponavimą pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo, pateikiamas kaip vaikas, stebėjimo, kontrolės užtikrinimo ir taip pat įstatymuose nustatytų procesų, taikomų atsakomybių įgyvendinimo tobulinimo.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė – Agnė Bilotaitė, Justas Džiugelis, Rimantė Šalaševičiūtė, Monika Ošmianskienė, Jonas Varkalys, Dovilė Šakalienė, Rima Baškienė, Morgana Danielė, Ieva Kačinskaitė- Urbonienė

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 153 straipsnis numato asmens, kuris atliko jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimo veiksmus, baudimą laisvės

apribojimu arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų, tačiau nėra numatyta baudžiamoji atsakomybė už ilgalaikį tokių veiksmų vykdymą arba atlikimą prieš du ar daugiau asmenų.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 67 ir 72⁴ straipsniai numato, kad asmenims, įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu pripažintiems kaltais padarius nusikalstamas veikas, taikoma baudžiamojo poveikio priemonė – įpareigojimas pranešti tik apie gyvenamosios vietos pakeitimą.

Lietuvos Respublikos vaiko teisų apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – VTAPI) 30 straipsnis nustato darbdavio pareigą, prieš įdarbinant asmenį į minėtame įstatyme nurodytas darbo vietas, gauti informaciją iš ĮKNR, kad asmuo nėra teistas už VTAPI nurodytus nusikaltimus. Šiuo metu galiojantis teisinis reglamentavimas nenumato atsakomybės darbdaviams už minėto įstatymo netinkamą vykdymą ar nesilaikymą, t. y. nėra kontrolės mechanizmo, kuriam veikiant būtų patikrinama, ar darbdavys, teikiantis paslaugas vaikams, kreipėsi į Informatikos ir ryšių departamentą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos dėl ĮKNR pažymos išdavimo. Be to, minėtame įstatyme nėra numatomi reikalavimai užsieniečiams pateikti darbdaviui ar paslaugų gavėjui patvirtinančius dokumentus, išduotus kilmės arba gyvenamosios vietos šalies kompetentingų institucijų, ar asmuo nėra teistas už VTAPI nurodytus nusikaltimus. Taip pat nėra numatyta ir administracinė atsakomybė už VTAPI netinkamą vykdymą ar nesilaikymą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūloma pakeisti BK 153 straipsnį ir papildyti jį nauja dalimi, nustatančia atsakomybę už jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimą, kai šie veiksmai atliekami ilgą laiką ar dviem ir daugiau asmenų.

Taip pat BK projektu siūloma prie jau nuo 2020 m. BK 42, 67 ir 72⁴ straipsniuose įtvirtintos baudžiamojo poveikio priemonės – įpareigojimo pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą – įtraukti dar vieną priemonę – įpareigojimą pranešti ir apie darbo vietos pakeitimą. Šios baudžiamojo poveikio priemonės skyrimo tvarka ir kiti su taikymo procesu susiję aspektai būtų identiški, kaip ir jau įtvirtintai baudžiamojo poveikio priemonei – įpareigojimui pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą, tik apie tai būtų informuojama Inspekcija, kuri, vykdydama VTAPI nustatytas funkcijas, galėtų vertinti, ar darbdaviai tinkamai vykdo jiems VTAPI nustatytus įpareigojimus. BPK projektu atitinkamai siūloma patikslinti BPK nuostatas, papildant jas nauja siūloma baudžiamojo poveikio priemone – įpareigojimu pranešti apie darbo vietos pakeitimą Inspekcijai pagal Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ar jos įgaliotos institucijos nustatytą tvarką.

Viena iš Inspekcijos veiklos sričių – vykdyti Lietuvos darbo kodekso, darbuotojų saugą ir sveikatą bei darbo santykius reglamentuojančių įstatymų ir kitų norminių teisės aktų nuostatų laikymosi kontrolę ir jų pažeidimų prevenciją, tačiau pasigendama aiškesnio kontrolės mechanizmo darbdaviams (institucijoms, įmonėms), kuriems VTAPI nustatyti aiškūs reikalavimai darbo su vaikais apribojimų srityje, kurioje atsiduria būtent asmenys, įsiteisėjusiu apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu pripažinti kaltais už nusikaltimus žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, už vaiko išnaudojimą pornografijai, pelnymąsi iš vaiko prostitucijos, vaiko įtraukimą į prostituciją ar disponavimą pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo, pateikiamas kaip vaikas, vaiko pirkimą arba pardavimą, taip pat už kitus tyčinius sunkius ar labai sunkius nusikaltimus ar už analogiškas veikas, numatytas kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, neatsižvelgiant į tai, ar teistumas yra išnykęs ar panaikintas, ir kur atitinkamuose įdarbinimo procesuose darbdavio vaidmuo tampa itin atsakingas ir svarbus. VTAPI 30 straipsnyje

nustatytos aiškos sąlygos, ką turi atlikti darbdavys prieš įdarbindamas asmenį srityje, kuri susijusi su tiesioginiu ir reguliariu kontaktu su vaikais, tačiau nenumatytas šių įpareigojimų vykdymo kontrolės klausimas, kurį išsprendus, manytina, būtų numatyta papildoma rizikos pažeisti vaikų teises ar saugumą suvaldymo priemonė. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlomi VTAPI pakeitimai, nustatant Inspekcijai konkrečiai su darbdavių kontrole susijusią funkciją ir įgaliojimus gauti jai būtiną informaciją, siekiant šią funkciją tinkamai įgyvendinti. Taip pat siūloma VTAPI papildyti reikalavimu užsieniečiams pateikti darbdaviui ar paslaugų gavėjui patvirtinančius dokumentus, išduotus kilmės arba gyvenamosios vietos šalies kompetentingų institucijų, ar asmuo nėra teistas už VTAPI nurodytus nusikaltimus.

Atsižvelgiant į pastebėjimus, išsakytus dėl VTAPI, atitinkamai siūlomi ANK pakeitimai, nustatantys administracinę atsakomybę darbdaviams, kurių atžvilgiu bus nustatytas darbo su vaikais apribojimų tvarkos netinkamas vykdymas ar nesilaikymas.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir, kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Papildomos baudžiamosios poveikio priemonės asmenims, nuteistiems už seksualinio pobūdžio nusikaltimus, numatymas turės teigiamą įtaką kriminogeninei situacijai.

Įstatymų projektų įtaka korupcijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektai įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, kitų įstatymų keisti nereikės.

9. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Neprieštarauja.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Naujos sąvokos Įstatymų pakeitimo projektuose nevartojamos.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas, Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymų projektus, reikės patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ar jo įgaliotos institucijos nustatytą tvarką dėl baudžiamojo poveikio priemonės – įpareigojimo pranešti apie darbo vietos pakeitimą Valstybinę darbo inspekciją prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Papildomų lėšų įstatymų projektams įgyvendinti nereikės.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ar išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*, yra „Baudžiamasis kodeksas“, „Baudžiamojo proceso kodeksas“, „nusikaltimas“, „baudžiamojo poveikio priemonė“, „seksualinio pobūdžio nusikaltimas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Seimo nariai:

Agnė Bilotaitė

Justas Džiugelis

Rimantė Šalaševičiūtė

Monika Ošmianskienė

Jonas Varkalys

Dovilė Šakalienė

Rima Baškienė

Morgana Danielė

Ieva Kačinskaitė- Urbonienė